

Наум Трајановски (Полска)
Факултет за социологија
Универзитет во Варшава
е-пошта: trajanovskinaum@gmail.com

СТРАТЕГИИ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО МИНАТОТО ПОВЕЌЕ ПЕРСПЕКТИВНИ И ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ ПРИСТАПИ

Скопската промоција на македонскиот превод на Засолниште во времето од Георги Господинов во декември 2022 година несомнено беше настан на денот во главниот град на Северна Македонија. Најеминентниот современ бугарски автор Господинов со неговиот најнов роман, што ја доби и интернационалната награда Букер во 2023 година (прв бугарски роман со оваа награда), беше топло пречекан од неговите македонски читатели, со истата помпа што ја добиваат музички ѕвезди и спортски идоли. Во Засолниште во времето, уште една од неговите студии на врските меѓу минатото и сегашноста – сите навремено преведени на македонски, се прикажува за клиники на минатото каде што се замрзнати различни ери од скорешното минато: идеја што молкавично еволуира од циришкиот центар за Алцхајмер, каде што секогаш се 60-тите на средната класа, до нивото на различните држави во Европа (поточно Европската Унија). Како крешендо, тековните социополитички тензии ќе резултираат со национални референдуми за децениите во кои граѓаните би сакале да се вратат и да живеат. Па така, бугарското општество ќе се подели во однос на две децении, додека Европа ќе застане на работ на втора Прва светска војна. Во контекст на ова сценарио, колку од минатото, прашува Господинов, може еден човек да издржи (2021, 55).

И навистина, колку од минатото може да издржи еден човек? Прашањето е несомнено исто толку широко колку што се широки и многубројните и различни пристапи кон изучувањето на историјата и сеќавањата. Сепак, тоа ни послужи во контекст на најновите случувања поврзани со историските изговори зад руската агресија врз Украина до бугарските тврдења за историјата и сеќавањата во рамките на најновата епизода од бугарско-македонскиот спор. Токму затоа започнавме со дефинирање исклучиво на тие историски и мемориски наративи што спречуваат алтернативни визии да излезат на површината, додека, пак, се осврнавме и на нивната инвазивност како од аспект на средства така и од аспект на дигиталниот свет на целни (дез)информации и од аспект на политички категории, како што е вооружувањето на минатото за постигнување политички цели во сегашноста (сличен пристап како и во Wilson 2023; текст што настанал во текот на истиот период). Секако, ова позиционирање не е ниту ново ниту претендира да биде ново. Но, сепак, забележавме дека го содржи потребниот потенцијал за локализирање на дебатите за

жешки и студени мината, како и на дебатите поврзани со поранешните, сегашните и идните мемориски конфликти (како во Saryusz-Wolska, Wawrzyniak и Wóycicka 2022; види и Kończal and Dirk Moses 2021).

Прашањето резултира со неколку текстови одговори што се објавени во ова специјално издание на ЕтноАнтропоЗум, насловено „Стратегии за справување со минатото: Повеќеперспективни и интердисциплинарни пристапи“. Сите текстови се однесуваат на различни хронотопи (Spaskovska 2016) од југословенското минато, а сите рефлектираат различни аспекти за носителите на наратив и различни динамички во однос на примателите на овие наративи. Па така, текстот на Гала Насева се фокусира на работата на босанската режисерка Аида Бегич и ја истакнува значајноста на кинематографијата и музиката во нејзините филмови за акцентирање на женската солидарност како начин за справување со трауматското минато од војната во Југославија во текот на 1990-тите. На сличен начин, текстот на Лиза Марија Хајл се фокусира на романот Денес е среда од Давид Албахари и ги разгледува наративните стратегии за справување со постсеќавањата за политичкиот затвор Голи Оток. Текстот на Еда Старова Тахир, пак, ги анализира скорешните посочувања на југословенскиот социјалистички здравствен систем во Северна Македонија како начини за справување со сегашниот здравствен систем, коишто истовремено ги определуваат и очекувањата во однос на здравствените политики во постсоцијалистичкиот период. На крајот, текстот на Ненад Макуљевиќ се однесува на промените во меморијалната архитектура и мемориските политики поврзани со Првата светска војна во Југославија и тврди дека нивната појава во 1980-тите придонесе за милитаризацијата на српското општество. Во специјалниот број има и приказ на најновата книга на Макуљевиќ, насловена Меморија и манипулација, во авторство на Еда Старова Тахир.

Литература

Gospodinov, Georgi. 2021. *Zasolnište vo vremeto*. Skopje: Ili-ili.

Kończal, Kornelia, and Dirk Moses, Anthony. 2021. „Patriotic History and the (Re) Nationalization of Memory“. *Journal of Genocide Research*. 1-5. <https://doi.org/10.1080/14623528.2021.1968136>

Saryusz-Wolska, Magdalena, Wawrzyniak, Joanna, and Wóycicka, Zofia. 2022. „New constellations of mnemonic wars: An introduction“. *Memory Studies*. 15(6), 1275–1288. <https://doi.org/10.1177/17506980221133733>

Spaskovska, Ljubica. 2016. „The Yugoslav Chronotope: Histories, Memories and the Future of Yugoslav Studies“. *Debating the End of Yugoslavia*. Eds. F. Bieber and A. Galijaš. London: Routledge, 241–254.

Wilson, L. Tracie. 2023. „Untangling Invasive Narratives: Boundaries, Belonging and Narrative Agency“. Journal of Borderland Studies. <https://doi.org/10.1080/08865655.2023.2168291>